
ТЕМА 11

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОБЛІКИ, ЇХ ВИДИ ТА МОЖЛИВОСТІ В РОЗКРИТТІ ЗЛОЧИНІВ

- § 1. *Історичні аспекти розвитку кримінальної реєстрації злочинців.*
- § 2. *Поняття, система та призначення криміналістичних обліків:*
 - 2.1. *Правові основи криміналістичної реєстрації;*
 - 2.2. *Об'єкти криміналістичної реєстрації;*
 - 2.3. *Реєстрація, зосередження і систематизація об'єктів криміналістичного обліку.*
- § 3. *Основні положення алфавітної і дактилоскопічної реєстрації.*
- § 4. *Правила виведення дактилоскопічної формули за 10-пальцевою системою обліку:*
 - 4.1. *Основна частина дактилоскопічної формули;*
 - 4.2. *Додаткова частина дактилоскопічної формули.*

§ 1. Історичні аспекти розвитку кримінальної реєстрації злочинців

Із появою перших ознак державності та утворенням основних її атрибутів перед людством, зокрема перед карними органами, постало інше завдання: переоцінити міри кримінального покарання у нових суспільних умовах. Якщо суть першого завдання полягала лише в тім, щоб визначити покарання, то тепер потрібно було ще й встановити рівень суспільної небезпечності винних та наявності в їхніх діях рецидиву.

Рецидив — це повторне вчинення злочину особою, яка раніше відбувала покарання за такий же або інший злочин, що свідчить про підвищену суспільну небезпечність винної особи. При цьому вчинення аналогічного злочину називають спеціальним рецидивом, а злочини, що відрізняються за характером і видом скоєння від попереднього, — загальним рецидивом.

Таким чином, для виявлення рецидиву в діях конкретної особи необхідно було встановити факт її минулої судимості.

У стародавні часи для фіксації судимості особу піддавали каліцтву. Це була найперша своєрідна форма кримінальної реєстрації злочинців. Вона відіграла подвійну роль – як покарання за злочин і як спосіб розпізнання злочинця.

Вже в ранніх історичних документах, наприклад, «Двінській грамоті» 1397–1398 рр. згадується про каліцтво злочинців, де вказувалось «татя всякого пятнати». Відсікались пальці або рука, відрізалися вуха, ніс, рвали ніздрі та інше. Ці фізичні каліцтва вказували не тільки на характер вчиненого злочину, але і на те, скільки злочинів було скоєно цією особою.

Так, в «Соборном уложеніи» 1649 року вказувалося, що за першу крадіжку відрізається ліве вухо, за другу – праве; за крадіжку коня у ратної людини відсікалась рука тощо.

Однак цей спосіб найчастіше робив людину непрацездатною і поступово замінювався іншою формою кримінальної реєстрації – клеймуванням.

Для цього на обличчі, плечах, спині та інших місцях тіла людини, випалювали окремі букви або малюнок.

Хоча в якості самостійного виду реєстрації (як обтяжуючі обставини), каліцтво зберігалось ще і в законодавстві Петра I, наприклад, деяким злочинцям виривалися ніздрі до кісток. Однак вже при Петрі I замість накладання розпеченого клейма стали прикладати до тіла пластинку, яка була натикана голками, а потім в ранки втирали порошок, щоб (як говорили в той час) «от прочих людей были отличимы», «чтобы было по чему познать», «чтобы пятен ничем не вытравили», «чтобы те пятна на ворах были знатны по смерть их» і так далі. Голки на пластинах розміщувались або у формі букв: «В» – грабіжник (вор); «У» – вбивця (убийца); «Л» – брехун (лжец); «К» – каторжник; «СК» – сильнокаторжний; «Б» – жебрак (бродяга) тощо.

А особам, які скоїли статеві злочини на чоло накладали особливо ганебне клеймо. Цей варварський метод кримінальної реєстрації офіційно відмінили у Франції – 1732 р., у Росії у 1863 р., а у Китаї аж у 1905 р.

Отож, оскільки давні методи з різних причин виявилися не зовсім зручними – їх почали замінювати спеціальним реєстром, картками з відомостями про судимості, які пізніше перетворилися на довідкові книги про засуджених.

У 1871р., вже після появи фотографії, з винайденням сухої фотографічної пластинки, злочинців почали фотографувати, а їх фотокартки поміщати в алфавітному порядку у спеціальні фотоальбоми.

У 1879 р. французький криміналіст Альфонс Бертильйон запропонував подавати фотокартки злочинців на спеціальних картонних картках, а також записувати розміри різних частин тіла. Для цього вимірювали зріст, розмах рук, довжину і ширину голови, вушної раковини, кистей рук та стоп ніг, а

також довжину передпліччя, плеча, стегна, пальців рук і ніг тощо. Далі отримані показники класифікували. Оформлену картку поміщали у визначену секцію картотеки для ведення обліку.

Це був перший науковий метод кримінальної реєстрації, який отримав назву антропометричного методу реєстрації злочинців або «бертильйонаж», та згодом поширився в поліцейській практиці багатьох країн. У Росії перша антропометрична станція була створена у 1890 році. Однак антропометричний метод реєстрації застосовувався недовго, до 1894 р. Адже у нього був суттєвий недолік – неможливість реєстрації осіб, які не досягли 23–25 років: як відомо, до цього віку продовжує формуватися кістково-м'язова система людини. Та й сама техніка вимірювання у цілому була складною і трудомісткою.

На зміну антропометричній реєстрації прийшла абсолютно нова і багатом не зрозуміла дактилоскопічна реєстрація злочинців, яка з великими труднощами і перепонами пробивала собі шлях до визнання. Тільки після всіх митарств та переконливих переваг вона зайняла своє достойне місце і донині успішно використовується в системі правоохоронних органів.

Вперше на сліди пальців рук звернув увагу Вільям Гершель – службовець британської адміністрації в м. Хуглі, столиці однойменного району Індії, який дев'ятнадцять років (з 1858 р. по 1877 р.) займався дослідженням відбитків пальців рук.

Спочатку він зауважив, що китайські торговці при укладанні угод ставили на документах відбиток великого пальця, а документи про розлучення подружжя засвідчували відбитком руки чоловіка.

Зацікавившись, Гершель почав систематично, через певні проміжки часу, брати відбитки пальців рук в одних і тих же індійців. Провівши численні дослідження, він дійшов висновку, що узорі відбитків усіх десяти пальців рук однієї і тієї ж людини є унікальними і відрізняються як між собою, так і від відбитків пальців інших людей. Крім того, узор пальця руки не змінюється – він залишається постійним протягом усього життя людини.

Гершель поступово усвідомив своє відкриття. У 1877 р. він написав про це листа генеральному інспектору в'язниць і просив дозволу на введення нового методу у всіх в'язницях. Отримана зневажлива відповідь дуже вразила його, підірвала віру в досягнення, після чого він втратив інтерес до свого відкриття і надію на його визнання. Генеральний інспектор знав про поганий стан здоров'я Гершеля, тому прийняв його пропозицію за плід хворої фантазії. Гершель тяжко переживав, навіть захворів. Він ніяким чином не захищав свою ідею і, нарешті у 1879 р. залишив службу та відбув до Англії.

У цей же час в Японії викладач фізіології, шотландський лікар Генрі Фольдс помітив, що на японських документах часто зустрічалися відбитки пальців рук, зроблені чорною або червоною фарбою. Зацікавившись ними,

він з 1879 по 1890 рр. зібрав чималу колекцію відбитків пальців рук і почав вивчати папілярні узори. На початку досліджень його цікавили виключно етнографічні проблеми, а саме, відмінності у відбитках папілярних ліній у різних народів. Далі вже перейшов до питання про спадковість папілярних ліній. У результаті усіх досліджень він дійшов висновку про те, що малюнок ліній шкіри не змінюється протягом усього життя і може краще, ніж фотокартка, служити засобом ідентифікації.

Фольдс був певен у тому, що відкритий ним новий метод викриття злочинців значно вдосконалив роботу поліції у всьому світі. Хоч Фольдс і не був поліцейським, він переймався проблемами боротьби зі злочинністю. Отож, усі свої спостереження та висновки Фольдс виклав у листі до англійського журналу «Природа». Лист Фольдса був опублікований у жовтні 1880 р., коли Вільям Гершель знаходився в Англії, де й ознайомився з ним.

Ось так перетнулися шляхи одного й того ж відкриття двох людей, яким випала доля незалежно один від одного прийти до ідеї використання відбитків пальців рук для ідентифікації особи.

Однак відкриття Гершеля і Фольдса не було застосоване на практиці, адже у цей час утвердився та отримав широке поширення антропометричний метод ідентифікації, або, як його тоді ще називали, «бертильйонаж».

Нова ідея ідентифікації за допомогою відбитків пальців рук актуалізувалася в 1888 р. завдяки англійцю Френсісу Гальтону. Йому було доручено старанно ознайомитися з методом Бертильйона і виступити з цього питання на засіданні наукового товариства в Лондоні. Гальтон взявся за це доручення, зустрівся в Парижі з Бертильйоном, ознайомився з його системою та прийомами вимірювальної техніки. 26 травня 1888 р. він зробив доповідь про застосування системи Бертильйона, в якій також виклав свої погляди на ще один новий метод ідентифікації – за відбитками пальців рук.

Після доповіді Гальтон серйозно зайнявся цією ідеєю, використовуючи зібрану Гершеллем колекцію відбитків і матеріали Фольдса. Гальтон розумів, що застосування відбитків для ідентифікації особи можливе лише за наявності спеціального системи реєстрації, класифікації та каталогізації, оскільки відбитків багато і усі вони мають різний малюнок папілярного узору.

Після численних дослідів Гальтон переконався, що існує чотири основних типи папілярних узорів пальців рук: дугові, петлі ліворуч, петлі праворуч та завиткові. Цю класифікацію він використав для створення системи реєстрації. Однак ця система реєстрації викликала чимало труднощів при її реалізації. Він став працювати над книжкою «Відбитки пальців», в якій розглядав відбитки пальців як основний засіб ідентифікації особи.

Після виходу книжки у світ Гальтон усвідомив, що його система має серйозні недоліки і потребує вдосконалення. Проте зробити це судилося вже іншій

людині – службовцю поліцейського управління в Аргентині Жуану Вуцетичу. У 1892 р. ознайомившись в одній із французьких газет зі статтею про експерименти англійця Гальтона, він самостійно розподілив усі відбитки пальців рук на такі ж групи. Але пішов далі – не тільки класифікував, а й кодував їх, а саме виводив формули по десяти відбитках пальців рук і таким чином надавав практичним працівникам допомогу в ідентифікації злочинців. Якимось за допомогою своєї картотеки Вуцетич ідентифікував за один день 23 злочинців, які раніше мали судимість. Однак у всіх цих випадках «бертильйонаж» не сприйняв таке рішення і виніс категоричну відмову.

Незабаром Вуцетич видав книгу «Загальний вступ до антропометрії та дактилоскопії», в якій доводив переваги дактилоскопії. Отож, з 1894 р. цей факт був настільки очевидним, що його довелося визнати усій науковій спільноті. У 1896 р. «бертильйонаж» був відмінений у всій провінції та замінений дактилоскопією. Це рішення зробило Аргентину першою у світі державою, в якій відбитки пальців рук стали єдиним засобом ідентифікації в поліцейській службі. Після цього південноамериканські держави одна за одною ввели в поліцейську практику його систему: у 1903 р. – Бразилія та Чилі, у 1906 р. – Болівія, у 1908 р. – Перу, Парагвай та Уругвай. Однак ці нововведення не дійшли ні до Європи, ані до США.

Запровадження дактилоскопічної реєстрації в Європі пов'язане з іменем генерального інспектора Індійсько-Британської поліції Едварда Генрі. Він встановив п'ять основних типів папілярних узорів пальців рук, а саме:

- прості дуги;
- дуги, схожі на ялинки;
- радіальні петлі – спрямовані ніжками петель у бік великого пальця;
- ульнарні петлі – спрямовані у бік мізинця;
- завиткові узори – у вигляді кругів.

Для оволодіння новим методом потрібно було збільшувати скло, голка для підрахування папілярних ліній і зовсім небагато часу.

Генрі звернувся до генерал-губернатора Індії з пропозицією призначити комісію, яка вирішила б питання про заміну «бертильйонажу» дактилоскопією. Створена комісія констатувала, що дактилоскопічна система реєстрації справді більш проста і точна, ніж антропометрична, і вже в липні 1897 р. по всій Британській Індії була введена дактилоскопія.

У Лондоні дактилоскопічна система реєстрації замінила систему Бертильйона в липні 1900 р. Відтоді дактилоскопічна система реєстрації Едварда Генрі, з невеликими змінами та вдосконаленнями, до нині застосовується у всьому світі.

В Україні дактилоскопічна система прийнята і використовується у трьох видах:

- 1) десятипальцевої системи обліку;
- 2) п'ятипальцевої системи обліку;
- 3) монодактилоскопічної (однопальцевої) системи обліку.

§ 2. Поняття, система та призначення криміналістичних обліків

Щоденна робота правоохоронних органів постійно потребує своєчасного, достатнього та якісного інформаційного забезпечення. Отримана якісна інформація є джерелом для швидкого реагування і прийняття необхідних слідчо-оперативних дій з розслідування та розкриття скоєного злочину. Для оперативного реагування і прийняття адекватного рішення про уже скоєний злочин потрібна така інформація:

- місце і час скоєння злочину;
- про осіб, які скоїли або могли скоїти злочин;
- про виявлені і вилучені сліди різних видів;
- про наявність свідків або очевидців злочину;
- про наявність виявлених речових доказів;
- про причетність затриманих осіб або осіб, які скоїли злочин, до нерозкритих злочинів та ін.

Важливо, щоб ця інформація надійшла оперативно до правоохоронних органів, тобто відразу після скоєння злочину. Швидко отримати інформацію можна завдяки ефективному використанню можливостей існуючих інформаційних систем (обліків різних об'єктів), якими опікується інститут «кримінальної реєстрації». Своєчасно і достовірно зібрана, оброблена і видана інформація про скоєний злочин допомагає не тільки швидко отримати необхідні відомості про об'єкти реєстрації, а й знайти шлях до оперативного розкриття і розслідування злочину, аналізу злочину та організації профілактичної роботи.

За останні роки значно виросла зацікавленість в удосконаленні криміналістичних обліків всіх видів і рівнів. Якщо донедавна криміналістичні обліки МРВМВС, ГУМВС, УМВС, УМВСТ обмежувалися дактилоскопічними картками слідів рук (виявлених при огляді місць скоєння нерозкритих злочинів) і дактилокартами осіб, взятих міліцією на облік, то тепер у межах криміналістичної реєстрації нараховується біля трьох десятків різноманітних обліків.

Для успішної боротьби зі злочинністю та її профілактики необхідно плідно використовувати досягнення природничих і юридичних наук, стабільно і чітко організувати роботу правоохоронних органів, удосконалювати і створювати нові види криміналістичних обліків, без яких інколи неможливий оперативний розшук злочинців.

Ефективність використання криміналістичних обліків суттєво підвищується із застосуванням засобів автоматизації та обчислювальної техніки, які дозволяють не тільки в декілька разів зменшити час обробки запитань, а й встановити причетність до скоєного або об'єднати кримінальні справи.

У всьому світі ведеться інтенсивна робота з впровадження новітніх методів роботи— з використанням комп'ютерно-технічної інформації. Нині уже утворені і діють спеціальні комп'ютерні системи дактилоскопічного обліку, що безпомилково встановлюють осіб, які залишили сліди рук при скоєнні злочинів. Впровадження комп'ютерів у систему дактилоскопічного обліку значно прискорює і полегшує роботу експертно-криміналістичних підрозділів.

Саме тому ще у 1994 р. в ЕКЦ ГУМВС України м. Києва було запроваджено автоматизовану дактилоскопічну систему «DEX»(ДЕКС-а). Ця система за своїми можливостями розрахована на масив до 150000 дактилокарт. За одну годину її роботи можна ввести 20 дактилокарт. Стандартна швидкість вводу слідів пальців рук — 10 слідів на годину. Призначена ця система для автоматизованого пошуку й обробки дактилокарт та слідів пальців рук, вилучених з місць нерозкритих злочинів. При введенні в систему DEX дактилокарт і слідів пальців рук, вони підлягають перевірці між собою й обов'язково перевіряються з раніше введеними слідами рук з метою провести ідентифікацію і видати відповідну інформацію.

Проте науково-технічний прогрес постійно вносить свої корективи в існуючу технологію, в результаті чого її можливості останнім часом перестали задовольняти потреби правоохоронних органів. Тому вона була замінена на нову, більш сучасну, значно удосконалену автоматизовану дактилоскопічно-інформаційну систему — «ДАКТО-2000». Її призначення аналогічне — облік, збереження, пошук, обробка і видача інформації про скоєні злочини.

Першими об'єктами системи кримінальної реєстрації, були обліки людей, предметів, тварин, нерозкритих злочинів і сліди різних видів. Потім ці об'єкти зазнали дріблення на різні інші види обліку.

За допомогою криміналістичної реєстрації вирішується цілий ряд питань:

- встановлюють осіб, які раніше притягувалися до кримінальної відповідальності;
- виявляють невідомих злочинців, які зникли з місць подій;
- виявляють осіб, які вчинили втечу з місць позбавлення волі;
- проводять ідентифікацію злочинців за їхніми слідами (пальців рук, взуття та ін.);
- встановлюють осіб невідомих трупів;
- встановлюють осіб за зовнішніми ознаками словесного портрету та ін.

Система криміналістичної реєстрації – це розміщення об'єктів за окремими видами обліку та відокремленого направлення. А тому в систему криміналістичної реєстрації входять різні види криміналістичного обліку.

До криміналістичної реєстрації входить велика кількість різноманітних видів обліку, які, залежно від особливостей об'єктів та їх характерних ознак, утворюють систему криміналістичної реєстрації, яка поділяється на три основні напрямки:

- 1) оперативно-пошукові обліки;
- 2) криміналістичні обліки;
- 3) інформаційно-довідкові обліки.

До оперативно-пошукових обліків занесені об'єкти, які безпосередньо пов'язані з подією злочину та обов'язково вилучені при огляді місця події або при проведенні оперативно-пошукових заходів та слідчих дій.

Вони містять таку інформацію:

- про осіб, які підпадали під арешт або обвинувачення;
- про засуджених за скоєний злочин;
- про осіб, що знаходяться у розшуку (переховуються від слідства і суду);
- про осіб, що скоїли злочин, але звільнені від кримінальної відповідальності у зв'язку із застосуванням заходів громадського впливу або зміни обставин;
- про іноземних громадян та осіб без громадянства, що скоїли злочин або правопорушення;
- про нарізну вогнепальну зброю, кулегільзотеку;
- про безгосподарний або розшукуваний автотранспорт;
- про антикваріат і культурні цінності;
- про дактилоскопічний облік (картотека дактилокарт);
- про осіб, що зникли безвісти;
- про облік відеобанків і відеотек;
- про невідомих хворих і дітей, які не можуть дати відомостей про себе;
- про номерні речі та ін.

Криміналістичні обліки накопичують, обробляють і видають наступну інформацію:

- про способи скоєння злочину;
- про невпізнані трупи людей;
- викрадену, загублену, вилучену, добровільно здану нарізну вогнепальну зброю;
- кулегільзотеки зі слідами від частин зброї;
- слідотеки слідів рук, вилучених із місць нерозкритих злочинів;
- слідотеки знарядь зламу та інструментів, вилучених із місць нерозкритих злочинів;

- підроблені грошові знаки і цінні папери;
- підроблені документи, виготовлені поліграфічним способом;
- підроблені медичні рецепти на отримання наркотичних і сильнодіючих лікарських препаратів;
- зразки почерку для дослідження підроблених медичних рецептів;
- сліди транспортних засобів і взуття;
- фонотеки голосу і мови;
- суб'єктивні портрети (за методом словесного портрету) та ін.

Інформаційно-довідкові обліки нагромаджують і використовують переважно зразки колекцій і картотек, що комплектуються із різних предметів, матеріалів, речовин, які безпосередньо не пов'язані з подією злочину і мають інформативний характер.

Такі колекції викликають великий професійний інтерес криміналістів, адже вони є одним із різновидів криміналістичного обліку, а водночас – носіями інформації довідкового призначення. До об'єктів колекції належать:

- вогнепальна і холодна зброя;
- боєприпаси (боєнабої);
- колекції слідів знарядь зламу та інструментів;
- колекції різних деталей і виробів (підосви взуття, протектори шин);
- колекції різних речовин та матеріалів (наркотичні, отруйні, вибухові, паливно-мастильні матеріали, лакофарбові покриття);
- колекції паперу і тканини;
- колекції волосся, волокон, ґрунту, рослин та ін.;
- атласи спектрів, хроматограм, малюнків, фотографій, таблиць, каталогів, рентгенограм та ін.

Встановлення сукупності індивідуальних ознак, характерних для перерахованих вище об'єктів всієї системи криміналістичної реєстрації, дає можливість встановити їх тотожність або важливі (особливо для розшуку) обставини.

Так, наприклад, колекції слідів знарядь зламу дозволяють встановити: яким знаряддям зламу міг бути залишений слід на місці події; чи залишені сліди знарядь зламу конкретним видом; чи не залишені сліди знаряддям зламу, що раніше використовувалося для вчинення злочину тощо. Отож, головним призначенням цих обліків є встановлення тотожності об'єктів з подальшим розкриттям злочину.

Втім, це питання варто розглянути детальніше, отже, вся суть і призначення криміналістичної реєстрації такі:

- визначення об'єктів, що підлягають обліку;
- встановлення комплексу загальних та власних ознак, що індивідуалізують об'єкт;

- фіксація (реєстрація) цих ознак у реєстраційних документах;
- зосередження і систематизація (розміщення) реєстраційних документів у картотеках, що забезпечують швидке отримання інформації про зареєстровані об'єкти, їх ідентифікацію або встановлення групової приналежності.

Отже, *криміналістична реєстрація* – це галузь криміналістичної техніки, яка розробляє способи та наукові методи фіксації, зосередження, систематизації і дослідження об'єктів, які підлягають обліку за ідентифікаційними ознаками, з метою полегшити розшук злочинців і речових доказів при розслідуванні та розкритті злочинів.

Криміналістичні обліки в основному складаються за видами об'єктів, що реєструються. Отже, зв'язок очевидний: який зареєстрований об'єкт – такий і вид криміналістичного обліку. Наприклад: зареєстровані сліди пальців рук утворюють дактилоскопічний облік; особа, яка підпала під арешт, обвинувачення або засудження, фіксується в алфавітному обліку; виявлені і вилучені кулі і гільзи з місця події розміщують у кулегільзотеці тощо.

Таким чином, об'єкти із різних видів обліку наділені своїми характерними особливостями, за якими їх відносять до одного із конкретних видів обліку.

Об'єкти оперативно-пошукового обліку повинні мати причинно-наслідковий зв'язок із подією злочину; володіти зовні очевидними реєстраційними ознаками, за допомогою яких їх ставлять на облік. Встановлення реєстраційних ознак об'єкту здійснюється шляхом їх дослідження із застосуванням криміналістичної техніки і вузькоспеціальних знань.

Об'єкти інформаційно-довідкового обліку, як ми вже зауважували, не мають причинно-наслідкового зв'язку з подією злочину.

В основу інформаційно-довідкових обліків покладені такі ознаки осіб, предметів, речей, виробів, виявлення і фіксація яких не потребує експертно-криміналістичного вивчення. Отож, реєстраційні ознаки об'єкту виявляються зовні за допомогою зору і спеціальних досліджень.

Інформаційні ознаки об'єктів криміналістичного обліку виявляються експертами-криміналістами шляхом спеціальних досліджень або проведенням експертиз.

Отже, виходячи із сказаного вище, можна зробити висновки:

- всі види криміналістичних обліків призначені для розслідування і розкриття злочинів;
- вони встановлюють причетність конкретної особи (осіб) до злочину, що розслідується;
- встановлюють факт скоєння однією і тією ж особою декількох злочинів;
- встановлюють факт використання одного і того ж знаряддя зламу при скоєнні декількох злочинів;

- дозволяють висувати слідчі версії;
- дозволяють своєчасно отримувати різну розшукову інформацію;
- сприяють проведенню досліджень та експертиз тощо.

2.1. Правові основи криміналістичної реєстрації

Система криміналістичної реєстрації кримінально-процесуальним законом безпосередньо не передбачена, але її загальноправова основа передбачена статтями КПК України, зокрема такими, як: «Застосування звукозапису при провадженні досудового слідства», «Застосування кінозйомки, відеозапису при проведенні слідчої дії», «Участь спеціаліста при проведенні слідчих дій», «Відтворення обстановки і обставин події»; а також Законом України «Про міліцію» від 20.12.1990 р. і «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. та ін.

Так, згідно із Законом «Про оперативно-розшукову діяльність» органи міліції мають право вдаватися до гласних і негласних оперативно-розшукових заходів (фото-, кіно-, відеозйомки і звукозапису, прослуховування телефонних розмов) з метою розкриття правопорушень і злочинів, попередження протиправних дій. Для цього органи міліції ведуть криміналістичний та оперативний облік в обсязі, структурі й порядку, що зумовлюється завданнями, покладеними на міліцію.

Отже, законом передбачено, що правову основу становлять Конституція України, цей закон («Про ОРД»), Кримінальний та Кримінально-процесуальний кодекси України, Закони України «Про прокуратуру», «Про міліцію», «Про Службу Безпеки», «Про прикордонні війська», «Управління державної охорони,» інші законодавчі акти та міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна.

Сама процедура збору матеріалів криміналістичного обліку детально регламентується підзаконними актами – наказами, розпорядженнями та різноманітними інструкціями. Ці документи визначають призначення і порядок ведення цих обліків, коло об'єктів, що їм підлягають, а також правила збору, збереження і використання відомостей про об'єкти реєстрації.

Юридичною основою для реєстрації окремих осіб є:

- постанова прокурора, слідчого або особи, що провадить дізнання, про вибір запобіжних заходів або утримання під вартою;
- вирок або ухвала рішення суду;
- постанова про оголошення особи в розшук;
- протокол затримання підозрюваного.

Для реєстрації інших об'єктів, що мають причинно-наслідковий зв'язок з подією злочину, юридичною основою служать протоколи слідчих дій.

2.2. Об'єкти криміналістичної реєстрації

Криміналістична реєстрація – це не тільки прикладна галузь, а й теоретичне вчення, яке входить до криміналістичної техніки.

Це вчення наразі є ще малорозробленим. Однак воно активно розвивається і вдосконалюється завдяки новим досягненням науки й техніки – переймає у них найцінніші набутки для свого поповнення і подальшого розвитку.

Розглянемо основні поняття вчення про криміналістичну реєстрацію. Чи не найважливіше з них – об'єкт реєстрації, тобто те, що або хто підлягає реєстрації. Об'єктами криміналістичної реєстрації є:

- люди (встановлені і невстановлені особи);
- тварини (масть, порода, номер клейма та ін.);
- предмети (різні речі, що пов'язані зі скоєним злочином);
- події злочину (минулі нерозкриті злочини);
- сліди злочину.

Серед об'єктів реєстрації необхідно розрізнити дві групи:

1. Об'єкти, що ідентифікують оригінал (ідентифікуємі), тобто конкретне джерело інформації, яке залишило слід і є об'єктом пошуку. Наприклад: людина, пістолет, сокира, ніж, взуття, кусачки тощо;

2. Об'єкти, що ідентифікуються за слідами (ідентифікуючі), тобто носії інформації слідів від об'єктів оригіналу. Наприклад: сліди зламу, розрубку, перекусу, пальців рук, взуття, відстріляні кулі і гільзи та ін.

Отже, до об'єктів пошуку, що ідентифікують об'єкти-оригінали (ідентифікуємі) належать:

- встановлені особи, а саме:
 - злочинці;
 - підозрювані у певному злочині;
 - затримані (згідно із КПК);
 - заарештовані;
 - засуджені;
 - особи, які переховуються від слідства та суду;
 - особи, які зникли безвісті;
- невстановлені особи:
 - злочинці, які зникли з місця події;
 - загиблі в результаті злочину (труп);
 - особи, втягнені у злочин;
 - особи, які через свій фізичний чи психічний стан не можуть повідомити про себе необхідні відомості (хворі, малолітні);
- тварини:
 - викрадені та не знайдені;
 - вилучені у злочинців, якщо не встановлена їх належність;

– пригульні та безгосподарні (пригульні – які прибилися до чужого стада, невідомо кому вони належать, які самі прийшли);

• предмети:

– різні речі, що викрадені та не знайдені, а також вилучені у злочинців, якщо їх приналежність не встановлена, але вони мають індивідуальні номери або інші характерні особливості;

– паспорти громадян та бланки (викрадені, втрачені і не знайдені, а також паспорти, які знаходяться у злочинців, які оголошені в розшук;

– технічні паспорти на викрадені, втрачені і не знайдені авто-, мото-транспортні засоби;

– вогнепальна нарізна зброя – викрадена, втрачена, в розшуку, а також виявлена, добровільно здана;

• події злочину (минулі нерозкриті злочини), – це об'єкти-оригінали, що несуть інформацію про конкретний об'єкт-оригінал, наприклад, різноманітні предмети (номерні речі, речі з характерними особливостями або які мають індивідуальні ознаки) тощо.

До об'єктів, що ідентифікуються за слідами оригіналу (ідентифікуючі) належать:

• об'єкти пошуку:

– підроблені гроші;

– зразки почерку осіб, викритих у виготовленні підроблених медичних рецептів на отримання наркотичних та сильнодіючих лікарських засобів;

– підроблені документи, виготовлені поліграфічним способом;

– підроблені медичні рецепти для отримання наркотичних та сильнодіючих засобів;

– мікрооб'єкти, вилучені з місць нерозкритих злочинів;

– кулі, гільзи та інші засоби зі слідами вогнепальної та пневматичної зброї;

• сліди злочину:

– знаряддя зламу, вилучені з нерозкритих місць скоєння злочину – за умови, якщо саме знаряддя не виявлено;

– взуття;

– босих ніг;

– транспортних засобів;

– рук (пальців, долонь) з нерозкритих місць події.

Слід пам'ятати про те, що між людьми, тваринами, предметами, слідами, втягненими в один або декілька злочинів, виникають закономірні зв'язки, які мають велике розшукове та ідентифікаційне значення.

Так, виявивши один з об'єктів, можна встановити за цими зв'язками інші. Тому криміналістична реєстрація покликана відображати зв'язки між об'єктами та інформувати про них співробітників правоохоронних органів, які проводять розслідування та оперативно-розшукові заходи.

2.3. Реєстрація, зосередження і систематизація об'єктів криміналістичного обліку

Згідно із внутрішньою структурою конкретного виду криміналістичного обліку, кожен вид об'єкту, що підлягає реєстрації, повинен пройти три етапи реєстрації:

1. Власне реєстрацію об'єктів;
2. Зосередження об'єктів;
3. Систематизацію об'єктів.

Реєстрація – це фіксація ознак об'єктів, які підлягають криміналістичному обліку, за їхніми ідентифікаційними ознаками у встановленому порядку та при наявності необхідних підстав.

Від об'єкту, який реєструється, залежать і ознаки реєстрації. Наприклад, при реєстрації людей реєстраційними ознаками виступатимуть паспортні дані, біографічні відомості, типи папілярних узорів, ознаки зовнішності, запах та ін. Сліди зламу матимуть, зрозуміло, інші реєстраційні ознаки: тип та вид знаряддя зламу, ширина та форма робочої частини. При реєстрації слідів взуття до уваги братиметься його тип, розмірні характеристики, малюнок рельєфу підметочної та каблучної частини. Одиначні текстильні волокна реєструватимуться за їх кольором, типом волокна, товщиною, структурою тощо.

У зв'язку з цим існують такі **способи фіксації інформації об'єктів** криміналістичної реєстрації:

- описовий;
- дактилоскопічний;
- графічний;
- фотографічний;
- колекційний;
- комбінований (змішаний);
- наочно-зображальний.

Описовий – письмова фіксація ознак об'єкту, який підлягає реєстрації. Наприклад: людей (зовнішні ознаки обличчя), тварин, предметів, слідів тощо, їх характерні індивідуальні ознаки.

Дактилоскопічний – отримання відбитків пальців рук у живих осіб, невпізнаних трупів, слідів пальців рук з місця події.

Графічний – отримання суб'єктивних портретів злочинців, які переховуються; зразків почерку, складання схем, креслень, малюнків предметів, тварин, рентгенограм та ін.

Фотографічний – фіксація ознак об'єкта реєстрації за допомогою засобів та методів судової фотографії. Наприклад: облік слідів взуття, слідів полів нарізів на вистріляній кулі, людей, тварин, слідів рук, предметів тощо.

Колекційний – це збирання та збереження об'єктів оригіналу в натурі. Наприклад: стріляних гільз, слідів знарядь зламу, замків, мікрОВОЛОКОН, запаху, підроблених грошей, почерку осіб у підробленні медрецептів, підроблених документів тощо.

Комбінований (змішаний) – фіксація відомостей декількома вищеописаними способами в різних комбінаціях. Наприклад: фотознімок анфасу та отримання дактилокарти.

Наочно-зображальний – фіксація інформації об'єктів реєстрації за допомогою зображення різних речей і предметів у вигляді зліпків (гіпсу, паст, пластиліну), малюнків, художніх замальовок, мікрокарт, реплік та ін.

Під час реєстрації об'єктів їх ознаки (зовнішні особливості) фіксуються у спеціальних реєстраційних картках, журналах, на магнітній плівці, вводяться у базу даних комп'ютера.

Крім описаних вище способів криміналістичної реєстрації, розрізняють ще й **форми ведення криміналістичних обліків:**

- *Картотеки* – картки, журнали, фотоальбоми, відеотеки, дактилокартки, слідотеки та ін.;

- *Колекції* – об'єкти, збережені в натуральному вигляді;

- *Змішана форма* – фіксування ознак об'єктів водночас у картках та журналах. Наприклад: сліди зламу зберігають та зосереджують в натурі, а їхні ознаки описують в журналі;

- *Аудіо- і відеотеки* – накопичення інформації шляхом запису на магнітну плівку;

- *Комп'ютерні бази даних* – фіксація об'єктів за допомогою електронно-обчислювальної техніки. Наприклад: слідотека рук; картотека дактилокарт; картотека зовнішніх ознак людини (словесний портрет) тощо.

Для успішного встановлення тотожності об'єктів, за допомогою криміналістичного обліку необхідно якомога повніше з'ясувати ознаки, які індивідуалізують ті чи інші об'єкти. Тому під час реєстрації об'єктів фіксують максимальну кількість індивідуалізуючих ознак. Так, під час реєстрації слідів зламу відзначають усі особливості робочої частини знаряддя зламу; у слідах взуття фіксують дефекти підошви взуття, особливості рельєфу малюнка, потертості, сліди ремонту та ін.

Крім того, необхідно відзначити спосіб і колір фарбування об'єктів, щоб у подальшому можна було провести додаткову ідентифікацію з фізико-хімічного дослідження лакофарбового покриття.

Зосередження – це концентрація відомостей про зареєстровані об'єкти (або самих об'єктів) у відповідному підрозділі ОВС.

Залежно від рівня централізації і концентрації зосередження обліків, зареєстровані об'єкти у картотеках та колекціях поділяють на три категорії ведення:

1. Центральні;
2. Регіональні;
3. Місцеві.

Центральні обліки веде Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України (ДНДЕКЦ). До центральних обліків внесені:

- центральна кулегільзотека зі слідами від частин зброї;
- центральна картотека підроблених грошей;
- центральна картотека підроблених документів, виготовлених поліграфічним способом (посвідчення, атестати, дипломи та ін.);
- центральна картотека слідів рук з нерозкритих вбивств, розбійних нападів, крадіжок з ощадбанків та інших резонансних злочинів;
- центральна колекція макетів вибухових пристроїв і речовин;
- центральна колекція фонограм анонімних повідомлень про загрозу вибуху.

Регіональні обліки здійснюються науково-дослідними експертно-криміналістичними центрами (НДЕКЦ) при УМВС ГУМВС, УМВСТ (на транспорті). До них належать:

- картотеки слідів рук з нерозкритих місць події (слідотека);
- дактилокартотеки на осіб, взятих міліцією на облік (дактилокартотеки);
- кулегільзотеки;
- колекції слідів знарядь зламу (слідотека);
- картотеки фальшивих грошей;
- картотеки слідів взуття;
- картотеки підроблених документів, що виготовлені засобами поліграфії;
- картотеки слідів транспортних засобів.

Місцеві обліки проводяться у відділах, відділеннях та групах науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів (НДЕКЦ), що обслуговують міськрайліноргани. До обліків заносять об'єкти, вилучені під час оглядів місць подій по справах про злочини, що вчинені на їх території обслуговування. Місцеві обліки комплектуються із:

- картотек слідів рук з нерозкритих злочинів (слідотек);
- дактилокартотек на осіб, взятих міліцією на облік;
- колекцій слідів знарядь зламу;
- картотек слідів взуття;
- картотек слідів транспортних засобів;
- картотек суб'єктивних портретів осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів.

Крім того, з ініціативи криміналістичних підрозділів можуть створюватися і функціонувати інші види криміналістичних обліків:

- картотеки слідів рукавичок;
- замків та ключів;

- зразків волокон та волосся;
- ПММ (паливно-мастильних матеріалів) та ін.
- відеотеки;
- колекції інструментів, що використовуються при скоєнні зламів;
- колекції рельєфних підощв взуття;
- фарного скла;
- протекторів авто-, мототранспорту;
- колекції знарядь зламу;
- колекції відбитків печаток і штампів та ін.

Систематизація – це розташування об'єктів реєстрації (документів) відповідно до встановленої науково розробленої системи, що базується на класифікації ідентифікаційних ознак об'єктів обліку.

Система криміналістичного обліку – це розміщення об'єктів реєстрації за окремими видами обліку скоєних злочинів.

Наприклад, для ведення дактилоскопічних картотек (дактилокарт) використовуються 10-ти пальцева, 5-ти пальцева і монодактилоскопічна системи обліку.

Для класифікації об'єктів картотеки суб'єктивних портретів (очевидців, потерпілих) науково розроблена система основних правил опису зовнішніх ознак людини за методом «словесного портрета».

При класифікації слідів зламу вилучені об'єкти систематизуються за різними видами знарядь зламу, їх призначенням, розмірними характеристиками, індивідуальними ознаками тощо.

Щоб вільно орієнтуватися у численних картотеках і колекціях, їх класифікують за їхніми завданнями. Тому на криміналістичні обліки ставлять ті об'єкти, що безпосередньо пов'язані з подією злочину і вилучені при огляді місця події або у процесі проведення оперативних та слідчих заходів.

Обліки дають можливість отримати оперативно-розшукову інформацію про злочинців, звужувати пошук підозрюваних осіб, висувати слідчі версії, а також підвищувати якість експертних досліджень.

Поряд з традиційними, давно існуючими дактилоскопічними картотеками та слідотекми нерозкритих місць подій, а також фототеками і фотоальбомами нині функціонують відеобанки та відеотеки, що містять як відео-, так і фотозображення осіб обліку. Активно освоюються обліки за ознаками запаху (одорологія) та голосу (фоноскопія). Ведуться дослідження, спрямовані на створення обліків на основі генетичних ознак людини.

Вже існують і використовуються на практиці прилади для ідентифікації людини на відстані. Так, у 1996 р. в Англії розроблений і випущений прилад «Айрискен» який функціонує як «очна картотека». Для реєстрації і введення у цю картотеку людини, фіксують її райдужну оболонку, яка у кожної людини унікальна, неповторна, індивідуальна, як узорі відбитків пальців рук. Така

властивість структури очей і райдужної оболонки дозволяє через комп'ютер встановити кожну окремо взятую людину.

Криміналістичні обліки відіграють важливу роль у боротьбі зі злочинністю. А щоб зробити їх ще ефективнішими, необхідно підняти роль експертно-криміналістичних підрозділів у вирішенні завдань систематизації, комплектації і класифікації об'єктів системи криміналістичної реєстрації; перейти на використання сучасних інформаційних технологій; невпинно розробляти, розвивати і удосконалювати науково-технічну базу, впроваджувати новітні досягнення інших наук.

§ 3. Основні положення алфавітної і дактилоскопічної реєстрації

Криміналістична реєстрація є науково обґрунтованою системою обліку об'єктів, які потрапили у сферу кримінального судочинства або оперативної роботи.

Нині чинна система криміналістичної реєстрації нараховує близько трьох десятків криміналістичних обліків. Кожен з них є своєю інформаційно-пошуковою системою, заснованою на збиранні, систематизації, зберіганні, обробці та видачі інформації з метою розкриття, розслідування та попередження злочинів. До основних же видів реєстрації відносять алфавітно-дактилоскопічну, яка ведеться у формі двох взаємопов'язаних картотек:

- *алфавітної (за прізвищем);*
- *дактилоскопічної.*

Алфавітна реєстрація – один з основних видів криміналістичної реєстрації злочинців за прізвищем, яка забезпечує слідчих та оперативні органи інформацією про те, що певна особа вже притягалася до кримінальної відповідальності.

До картки зареєстрованої особи вносять відомості про її попередню судимість (коли, ким, за якою статтею КК, міра покарання) і місце позбавлення волі, де вона утримувалася. Ці відомості необхідні на стадії досудового розслідування справи – для вивчення особи злочинця та його дій, правильної кваліфікації скоєного і вибору запобіжних заходів. А вже за низкою статей КК повторність є кваліфікуючою ознакою: при призначенні покарання вона набуває значення обставини, що обтяжує відповідальність.

Відомості, які містяться в алфавітній картці, необхідні суду для визначення виду установи виконання покарань, а також для визнання підсудного особливо небезпечним рецидивістом.

У картотечі за прізвищем реєстраційні картки розташовані в алфавітному порядку, при збігу прізвищ – за алфавітом імен чи імен по батькові. При цілковитому збігу П.І.Б. – за віковими даними.

До цієї картку вносяться також час і місце народження, національність, місце постійного проживання, спеціальність, місце роботи, сімейний стан, кличка «на свободі» та у місцях позбавлення волі тощо.

Для зв'язку з дактилоскопічною картотекою, яка ведеться за десятипальцевою системою реєстрації, на алфавітній картці проставляються дактилоскопічна формула і відбиток нігтьової фаланги вказівного пальця правої руки. Це дозволяє швидко знайти у дактилоскопічній картотечі потрібну дактилокарту.

Злочинці-рецидивісти, «гастролери», жебраки та інші категорії злочинних елементів, видаючи себе за інших осіб, які не притягувалися до кримінальної відповідальності, часто використовують підроблені документи, а це завдає певних труднощів при встановленні особи. У таких випадках проводиться паралельна перевірка за дактилоскопічною картотекою, де вихідним матеріалом для пошуку слугують пальцеві відбитки особи, яка перевіряється, і які змінити неможливо.

Встановивши за дактилоскопічною картотекою справжнє прізвище, ім'я, по батькові злочинця, переходять до алфавітної картотеки, де з'ясовують всі інші установчі дані, що цікавлять орган розслідування та суд.

Дактилоскопічна реєстрація здійснюється на спеціальних бланках (дактилокартах) у вигляді обліку відбитків пальців та долонь рук людини.

Вона використовується для встановлення злочинців, які відмовляються при затриманні назвати себе чи привласнили собі вигадане прізвище, або і проживають під чужим прізвищем, змінили свої анкетно-установчі дані (місце і рік народження тощо), а також для встановлення особи загиблих або померлих осіб, трупи яких не впізнані.

У картотечі носіями інформації є дактилоскопічні карти з відбитками та контрольними відбитками папілярних узорів пальців рук осіб, які зареєстровані.

При систематизації дактилокарт використовується науково розроблена класифікація пальцевих узорів. Відповідно до цієї класифікації, всі узори поділяються на три типи:

- дугові;
- петльові;
- завиткові.

Таке науково обґрунтоване і закріплене практикою дослідження типів узорів призвело до створення надійної системи розкладки та пошуку дактилоскопічних карт в інформаційному масиві. А такі властивості, як *незмінна стійкість, відновлюваність, індивідуальність, наочність, постійність у слідотворенні* папілярних узорів для кожної людини, забезпечують дактилоскопічній реєстрації особливу об'єктивність. Саме ці властивості папілярних узорів покладені в основу методів дактилоскопічної реєстрації і дактилоскопічної ідентифікації осіб за папілярними узорами пальців і долонь рук.

Як уже зазначалось вище, дактилоскопічні обліки ведуть центральні, регіональні та місцеві органи МВС. Систематизація дактилокарт проводиться за 10-ти, 5-ти та однопальцевою системами обліку з використанням інформаційно-пошукових систем (ІПС) та ЕОМ. Нині на території України прийнята та введена для практичного використання 10-пальцева система реєстрації, з використанням дактилокарт — спеціальних бланків з 10-ю відбитками пальців рук.

На лицьовій стороні дактилокарти, крім відбитків пальців рук, зазначають паспортні дані, орган, в якому заповнена дактилокарта і виведена дактилоскопічна формула.

На зворотній стороні подають дані про арешт, його особливі прикмети, ім'я особи, яка заповнила та вивела дактилоформулу.

Пошук в інформаційному масиві такої карти здійснюють за дактилоскопічною формулою 10-пальцевої системи.

Дактилоскопічна формула — це науково обґрунтована класифікація типів узорів за 10-пальцевою системою реєстрації, яка виводиться за відбитками папілярних узорів пальців рук на дактилокарті з метою швидкого отримання необхідної інформації про кожну особу. Записують її у правому верхньому куті лицьового боку дактилокарти.

Дактилоскопічна формула складається з двох частин:

1. Основної формули;
2. Додаткової формули.

Обидві частини — це прості дроби, виведення яких базується на класифікації типів узорів; кодифікації та індексації будови папілярних узорів; дактилоскопічній ідентифікації за загальними і власними ознаками папілярних узорів пальців рук.

§ 4. Правила виведення дактилоскопічної формули за 10-ти пальцевою системою обліку

Дактилоскопічна формула за 10-ти пальцевою системою обліку складається із двох окремих частин: *основної* та *додаткової*.

А тепер зосередимося на вивченні кожної із них.

4.1. Основна частина дактилоскопічної формули

Основна частина 10-ти пальцевої дактилоскопічної формули — це простий дріб, чисельник і знаменник, що складається з однієї чи двох цифр.

Для виведення основної частини формули усі пальці на дактилокарті розбиваються на 5 пар. Кожна пара пальців отримує своє цифрове значення – т. зв. індекс.

Перша пара (великий та вказівний пальці правої руки) мають індекс «16».

Друга пара (середній та безіменний пальці правої руки) – індекс «8».

Третя пара (мізинець правої руки та великий палець лівої руки) – індекс «4».

Четверта пара (вказівний та середній пальці лівої руки) – індекс «2».

П'ята пара (безіменний та мизинець лівої руки) – індекс «1».

При виведенні основної формули до уваги беруться тільки завиткові типи узорів. Дюгові та петльові типи узорів індексів не мають і до уваги не беруться.

Цифрові індекси завиткових узорів на парних пальцях (2-й, 4-й, 6-й, 8-й, 10-й) записують у чисельник дроби, а на непарних (1-й, 3-й, 5-й, 7-й, 9-й) – у знаменник. Отримані цифри додають. При підрахуванні до дроби додають ще умовну «1» (одиницю).

Якщо на усіх десяти пальцях рук є тільки завиткові типи узорів, тоді основна формула записується дробом . Пояснимо дактилоскопічне походження цих числових знаків – запишемо їх в розгорнутому виді:

 $\frac{16+8+4+2+1}{16+8+4+2+1} + \frac{1}{1} = \frac{32}{32}$. Цифри «16, 8, 4, 2, 1» – це числові індекси папілярних узорів пальців рук на дактилокарті.

Якщо на пальцях завиткові узорі відсутні, основна формула дістає цифрове позначення: $\frac{1}{1}$. Максимальна основна формула набуває цифрове позначення не більше $\frac{32}{32}$. Наведемо приклад виведення основної частини дактилоскопічної формули.

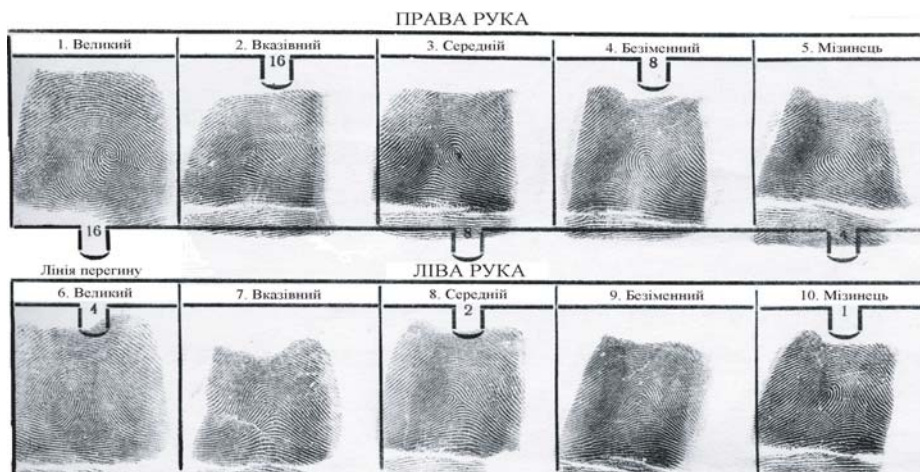
На дактилокарті відобразилися такі типи узорів пальців рук (див. схему типів узорів мал. 59).

Права рука: великий (завитковий), вказівний (петльовий), середній (петльовий), безіменний (петльовий), мизинець (петльовий).

Ліва рука: великий (завитковий), вказівний (петльовий), середній (петльовий), безіменний (петльовий), мизинець (петльовий).

Для наочності і недопущення помилки основну частину дактилоформули рекомендується виводити в розгорнутому вигляді. Проаналізувавши і проіндексувавши типи узорів, виводимо основну частину дактилоформули, яка записується наступним чином:

$$\frac{0+0+4+0+0}{16+0+0+0+0} = \frac{4}{16} + \frac{1}{1} = \frac{5}{17}$$

Мал. 59. Типи узорів пальців рук на дактилокарті

4.2. Додаткова частина дактилоскопічної формули

Додаткова частина дактилоформули є правильним або неправильним дробом, нагадаємо, що (неправильним є дріб, де чисельник більший, ніж знаменник). Чисельник і знаменник мають п'ятизначне число.

Додаткова частина формули виводиться за усіма узорами всіх десяти пальців, причому кожен узор має своє цифрове позначення. У чисельник записуються цифрові позначення пальцевих узорів правої руки. У знаменник – цифри пальцевих узорів лівої руки.

Як для правої, так і для лівої руки чинним є правило: дріб починають записувати з цифрового позначення великого пальця і закінчують мізинцем. Цифрове позначення (індекс) пальцевим узорам надається залежно від їх типу.

I. Позначення дугових типів узорів.

Оскільки дугові узор зустрічаються рідко, то, незалежно від їх різновидів, при вивиденні додаткової частини формули усі позначаються індексом «1».

II. Позначення петльових типів узорів.

Петльові узорі поділяються на дві групи:

1. Радіальні петльові узорі;
2. Ульнарні петльові узорі.

Радіальні петльові узорі спрямовані ніжками петель до великого пальця. Їх небагато, тому детальному поділу вони не підлягають – і позначаються цифровим індексом «2».

Ульнарні петльові узорі пальців рук спрямовані ніжками петель до мізинця. Оскільки вони зустрічаються часто і їх багато, то для них розроблена спеціальна таблиця цифрових індексів, які вони отримують після підрахунку кількості папілярних ліній від центра узору до дельти (див. таблицю індексів для ульнарних петльових типів узорів пальців рук). Цифрове позначення ульнарних петльових узорів залежить від кількості папілярних ліній, що знаходяться між центром узору та дельтою. Підрахунок папілярних ліній ведеться за допомогою голки та спеціальної дактилоскопічної лупи. Точками відліку будуть умовний центр узору та вихідна точка в дельті. Обидві вихідні точки відліку (в центрі узору та в дельті) не підраховуються. При цьому підраховуються всі лінії, які перетинаються на шляху підрахунку від центра узору до дельти. Міжпапілярні лінії не враховуються. Після підрахунку пальцевий узор відносять до однієї з підгруп і присвоюють йому індекс.

Розглянемо таблицю індексів (див. схему ульнарних петльових типів узорів пальців рук).

Таблиця індексів для ульнарних петльових типів узорів пальців рук.

№	Кількість папілярних ліній від центру узору до дельти	Цифрові позначення індексів
1	від 1 до 9 ліній включно	3
2	від 10 до 13	4
3	від 14 до 16	5
4	від 17 і більше	6

III. Позначення завиткових типів узорів.

У завиткових узорах залежно від положення лівої дельти, яка може бути внутрішньою, середньою, зовнішньою по відношенню до правої дельти, типи узорів поділяються на три підгрупи і позначаються цифровими індексами – “7”, “8”, “9”. Щоб з’ясувати це положення у конкретному випадку потрібно, спостерігаючи узор під лупою та користуючись голкою, простежити як розташовані нижні рукави дельти.

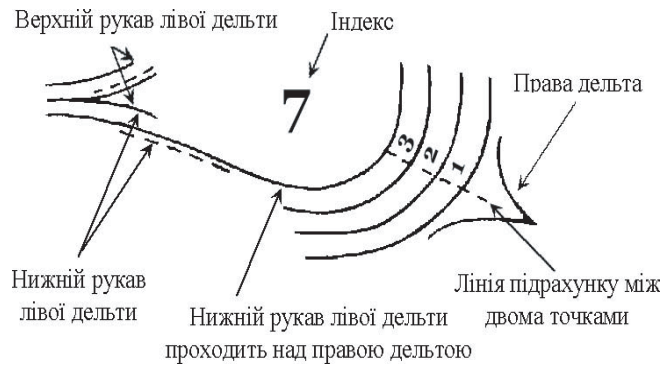
Завитковий узор, у якого нижній рукав лівої дельти проходить *над* правою дельтою, і між нижнім рукавом лівої дельти та вихідною точкою правої дельти знаходиться мінімум три лінії, є завитковим з внутрішнім положенням лівої дельти. Його позначають індексом – “7”.

Завитковий узор, у якого нижній рукав лівої дельти *з’єднується з правим* або проходить *над* чи *під* правою дельтою, і між ними знаходиться не більше двох папілярних ліній, вважається завитковим узором з середнім положенням лівої дельти. Його індекс – “8”. При цьому нижні рукави дельт завиткового узора до увагини беруться.

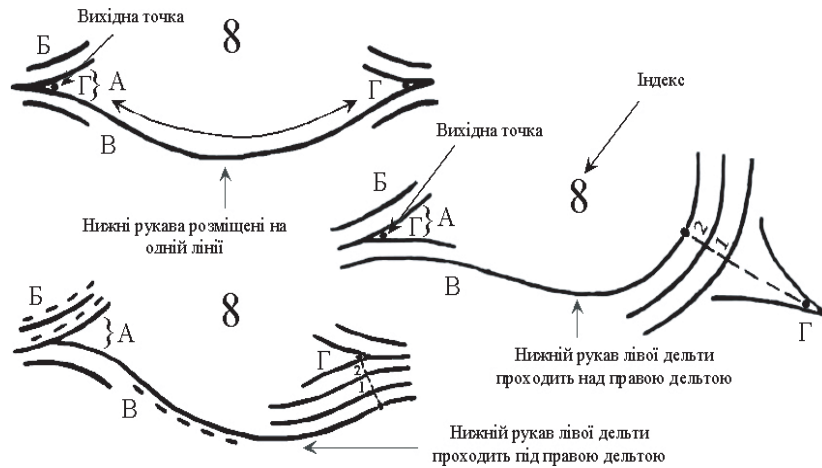
Завитковий узор, у якого нижній рукав лівої дельти проходить *під* правою дельтою, і між ними знаходиться не менше трьох папілярних ліній, вважається-

ся завитковим узором з зовнішнім положенням лівої дельти. Йому присвоюють індекс "9".

Розглянемо малюнки завиткових типів узорів пальців рук із різними індексами, що описані вище.

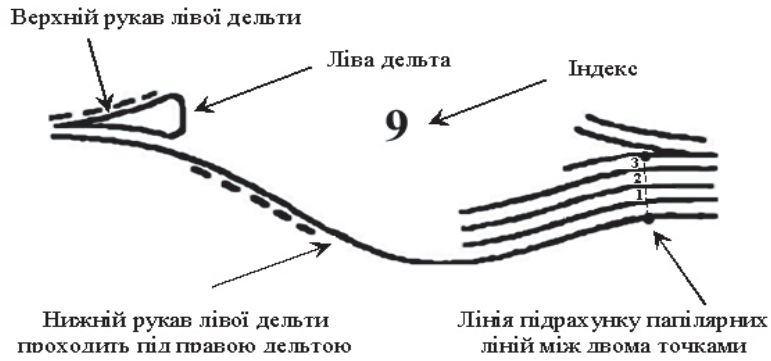

Мал. 60. Завитковий узор, що має внутрішнє положення лівої дельти з індексом „7”

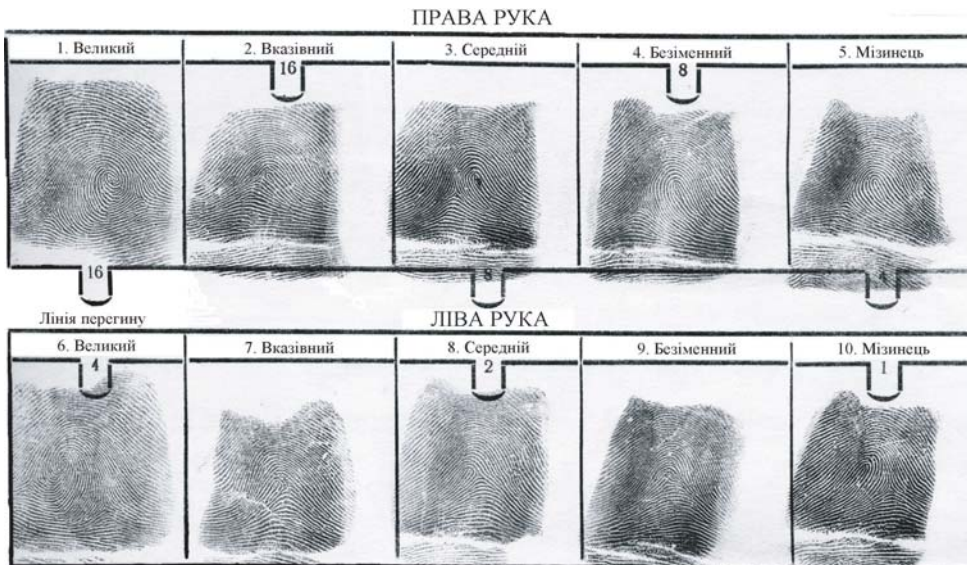
Мал. 61. Завиткові узори, що мають середнє положення лівої дельти з індексом „8”

Визначивши підгрупу пальцевих узорів, умовні позначення переносять у додаткову частину формули. Для цього від основної формули праворуч проводять лінію (знак дробу), а потім в чисельник записують позначення узорів правої руки, а в знаменник – лівої руки.

Мал. 62. Завитковий узор, що має зовнішнє положення лівої дельти з індексом „9”

Складаємо схему типів узорів для виведення додаткової частини дактилоскопічної формули (див. схему):

Пам'ятаємо, що у нашому прикладі основна дактилоформула мала цифрове позначення 5/17.

Для виведення додаткової частини дактилоформули розроблена спеціальна таблиця класифікації за типами папілярних узорів. (Див. таблицю класифікації узорів для виведення додаткової частини дактилоскопічної формули).

Таблиця класифікації узорів для виведення додаткової частини дактилоскопічної формули

<p>Дюгові – „1”</p> 	<p>Петльові радіальні – „2”</p>
	<p>Петльові ульнарні: від 1 до 9 ліній – „3” від 10 до 13 ліній – „4” від 14 до 16 ліній – „5” 17 і більше ліній – „6”</p>

Завиткові (числове значення залежить від положення дельти):

„7”	„8”			„9”
-----	-----	--	--	-----

Визначення умовного центру узора:

Визначення умовного центру дельти:

					
---	---	---	---	--	---

Після проведених відповідних підрахунків, згідно класифікації узорів отримуємо додаткову дактилоформулу:

$$\frac{93343}{73314}, \text{ тобто } \frac{\text{права рука}}{\text{ліва рука}}.$$

Отож, виходячи із нашого прикладу, основна і додаткова частини дактилоскопічної формули за 10-ти пальцевою системою обліку, матимуть наступний кінцевий цифровий запис: $\frac{5}{17} \frac{93343}{73314}$.

IV. Узори пальців рук, які позначаються індексом “0”.

Іноді в особи, у якої беруть відбитки пальців рук, відсутні один або декілька пальців або узори настільки пошкоджені, що визначити їх будову неможливо. У таких випадках при виведенні дактилоформули відсутні пальці або пошкоджені узори позначають індексом “0”. Так, нулем позначаються завиткові узори, в яких через пошкодження дельт або іншої частини, неможливо визначити положення лівої дельти.

Необхідно наголосити, що нулем позначаються узори лише з постійним, а не тимчасовим пошкодженням пальця.

Нулем позначаються також відбитки пальців, які зрослися між собою, або ж на пальцях відсутні папілярні узори. Але такі аномальні явища у криміналістиці, та й у природі, зустрічаються вкрай рідко.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

- Чим зумовлена поява кримінальної реєстрації злочинців?
- Якими були перші способи кримінальної реєстрації злочинців?
- Розкажіть про фундаторів вивчення слідів пальців рук?
- Дайте визначення криміналістичної реєстрації.
- Яку інформацію містять оперативно-пошукові та інформаційно-довідкові обліки?
- Що таке криміналістичні обліки?
- Чим відрізняється колекція від картотеки?
- На які правові основи спирається криміналістична реєстрація?
- Що таке реєстрація об'єктів криміналістичного обліку?
- Розкрийте поняття зосередження об'єктів криміналістичного обліку.
- Розкрийте визначення систематизації об'єктів криміналістичного обліку. Від чого вона залежить?
- Дайте характеристику об'єктам, що ідентифікують об'єкт-оригінал і, що ідентифікуються за слідами.

- Охарактеризуйте алфавітну реєстрацію. Які її ознаки?
- Дайте характеристику дактилоскопічній реєстрації. Які її ознаки?
- Охарактеризуйте правила виведення основної частини дактилоформули за 10-ти пальцевою системою обліку.
- Охарактеризуйте правила виведення додаткової частини дактилоформули за 10-ти пальцевою системою обліку.

Література до теми: див. список рекомендованої літератури за п. № (1, 3, 9, 18, 21, 23, 24, 26, 33, 37, 39, 40, 48, 49).